

Ο Στρατής Μυριβήλης για το Μινωϊκό Πολιτισμό

"Περπατά κανείς μέσα στις αίθουσες της Κνωσσού, και ακούει την παράξενη σιωπή των αμέτρητων αιώνων να τον παρακολουθεί με ανάκουστα βήματα πίσω από τα βήματά του, να ψιθυρίζει με μεταξωτό θρόισμα πίσω από τη φωνή του, να τον βλέπει με αόρατα μάτια από παντού. Από τους τοίχους με τις αναπαραστάσεις των τοιχογραφιών, από τους λουτρώνες, από τους εξώστες, από τα σκαλιά, από τις αίθουσες των ιερών και τις εξέδρες των θεάτρων. Από παντού ζωντανεύουν, σκύβουν και σε παρακολουθούν και σε σχολιάζουν περίκομπες λυγερές σκιές. Ο θρόνος του Μίνωος σε αναγκάζει να κρατάς όρθια τη ράχη.

Αυτό το ακουμπιστήρι το υψηλό, το αυστηρό, που ανεβαίνει πάνω από τους ώμους σου, έπρεπε να στηρίζει έτσι όρθιο τον κορμό ενός αυτοκράτορα, ενός ιεροδικαστή, ενός Θεού. Τέτοιοι ήταν οι Μίνωες που βασίλευσαν μέσα σε τούτα τα παλάτια πολύ πριν κατεβούν οι Αριοι Έλληνες από τα βορινά Ηπειρωτικά βουνά, με το πολεμικό σφρίγος της νεανικής φυλής, που εξορμά γεμάτη σκληρότητα και μένος, για να πλάσει τον πρωτάκουστο μύθο της. Όταν ήρθαν εδώ στην Κρήτη, θα βρήκαν ένα πολιτισμόν ώριμο, παραώριμο, κουρασμένο από την ευτυχία του και την αδιατάρακτη μακαριότητα της ζωής του. Εδώ είναι ένα βασίλειο θαλασσοκρατικό, που άπλωνε τη δύναμή του σ' όλη τη Μεσόγειο, και είχε μεγάλες εμπορικές και διπλωματικές σχέσεις με τους Φαραώ. Εδώ, στις Μινωϊκές πολιτείες, δε βρέθηκαν ίχνη από καστρότεια, που σημαίνει πως ο τόπος δε διέτρεχε κινδύνους και οι άνθρωποι χαιρόντανε τη ζωή τους και τα αγαθά της εργασίας τους προστατευμένοι από ένα στόλο παντοδύναμο, και μία κρατική ηγεσία σοφή, κραταιή και δίκαιη.

Σαν παραμύθια οι Έλληνες της Αθήνας διηγόντανε στα παιδιά τους για τους σοφούς δικαστές της Κρήτης, που στάθηκαν φίλοι του Κρητογέννητου Διός, τόσο σοφούς και τόσο δίκαιους, που σαν πέθαιναν, δόθηκε σ' αυτούς να δικάζουνε στον Άδη τις ψυχές των ανθρώπων. Και μέσα στα παραμύθια τους διηγόντανε ακόμα πως ετούτο το βασίλειο είχε υποταγμένη στη δύναμή του και την Αθήνα και της είχε επιβάλει και κείνη την παράξενη φορολογία του αίματος, να στέλνουν κάθε χρόνο μια ομάδα εφήβους και κορίτσια από τα πιο διαλεχτά της Αθήνας, για το χαρέμι εκείνου του μυθικού τέρατος του Μινώταυρου που είχε τη μονιά του μέσα στις απέραντες κατακόμβες του Λαβύρινθου. Και έπρεπε να προβάλει μέσ' από τη ρόδινη αχλύ του αττικού μύθου ο Θησεύς, το θαυμαστό πριγκιπόπουλο ο πιο τέλειος ιππότης για τους αδικημένους που έπλασε η Αθήνα, ένα είδος Αι - Γιώργη, για να λυτρώσει την πόλη της Αθήνας από τον ταπεινωτικό φόρο του αίματος.

Ο μύθος του Λαβύρινθου δείχνει ως πιο σημείο ήταν ξακουστές οι ικανότητες των αρχιτεκτόνων και των μηχανικών της Μινωϊκής Κρήτης. Ο μύθος του Δαιδάλου και του Ικάρου δείχνει σε τί ύψη επιτεύξεων είχε τολμήσει να διακινδυνεύσει τις δοκιμές της η μεγαλοφύα των δημιουργών του τεχνικού πολιτισμού της. Και ο μύθος του Μινώταυρου, και οι έρωτες της Πασιφάης με τον ταύρο, εξηγούνται τώρα από μας, τους τόσο μακρινούς απογόνους που έχουμε μπροστά μας εκτεθειμένα στα μουσεία μας τα αποκαλυπτικά μνημεία της Μινωϊκής ζωής, που μας τα ξεσκέπασε ο αρχαιολόγος και για τα οποία τίποτε δεν ήξεραν οι Έλληνες της κλασικής εποχής, όπως δεν ήξεραν και όσο ξέρουμε σήμερα εμείς για τις Μυκίνες και τα παλάτια των Ατρείδων.

Εδώ στη Μινωϊκή πολιτεία, πραγματικά ο ταύρος έπαιξε μεγάλο ρόλο σα θέαμα. Στις τοιχογραφίες που ανακάλυψε ο Εβανς βλέπουμε τον ταύρο σαν ένα σύμβολο δύναμης και μαζί σαν πολύ αγαπητό θέαμα για τον κόσμο του απέραντου παλατιού και για το λαό. Έχουμε την ταυροδρομία της Κνωσσού, που είναι μια ακέραια παράσταση τοιχογραφική. Οι ταυροκαθαφίες είναι ένα είδος ταυρομαχίας δίχως φόνους, δίχως αίματα στην αρένα, δίχως αγριότητες. Εδώ ο βαρβάτος ταύρος είναι ένα επικίνδυνο παιχνίδι στις ακροβατικές ικανότητες εφήβων ταυρομάχων, που αγκαλιάζουν τα κέρατα του ταύρου και με την ανατίναξη που τους κάνει το εξαγριωμένο ζώο, αυτοί αγγίζοντας με τα χέρια τα πλευρά του, και λέφθουν όρθιοι στην άκρη των δαχτύλων πίσω από τον ταύρο που ορμά ξαφνιασμένος. Αυτό θα χρειαζότανε πολύχρονη εξάσκηση, θάρρος και λυγεράδα και χάρη. Θα είχε βέβαια και τα κίντνά του αυτό το άθλημα. Και ποιος ξέρει αν οι νέοι και τα κορίτσια που έστειλε η Αθήνα στο Λαβύρινθο δεν προορίζονταν γι' αυτές τις γιορτές.

Βλέπουμε ακόμα τον ταύρο στις περίφημες χρυσές κούπες των Μινωϊκών και σ' ένα υπόλοιπο θαυμασίου αναγλύφου της Κνωσσού. Είναι ένα κεφάλι που φρουμάζει. Είναι απεριγράπτη η ένταση της έκφρασης που έβαλε ο γλύπτης στα μάτια και τα ρουθούνια αυτού του τσακισμένου έργου. Υπάρχει ακόμα ένα αριστοτεχνικό κεφάλι ταύρου από στεατίτη. Αυτό είναι ήμερο, σε κοιτάζει αγαθά με τα βελουδωτά μάτια, και τα κέρατά του υψώνονται ρυθμικά, θριαμβευτικά πάνω από το κατσαρό, το περήφανο μέτωπο. Το σχήμα τους το βλέπουμε πια παντού στα Μινωϊκά χτίρια, σαν συμβολικό αρχιτεκτονικό στολίδι, με μυστικό θρησκευτικό νόημα.

Στους τοίχους του παλατιού βλέπει κανείς τις τοιχογραφίες που στόλιζαν τα δωμάτια. Όλες είναι χαριτωμένες σκηές ξέγνοιαστης χαράς, ξεσηκωμένες από τη ζωή ενός λαού ευτυχισμένου, καλομαθημένου και εύθυμου. Είναι έφηβοι που δρέπουν κρίνα με υψηλούς μίσχους. Το κορμί τους είναι λυγρό, η μέση λεπτή, το δέρμα γανωμένο από τον ήλιο και τον αέρα της θάλασσας. Δε φορούν παρά ένα σλιπ, όπως θα λέγαμε σήμερα. Το κεφάλι τους όμως είναι στολισμένο με διάδημα από πετράδια και πολύχρωμο λοφίο από σπάνια φτερά. Στα χέρια τους φορούν βραχιόλια. Είναι τα χαϊδεμένα πριγκιπόπουλα μιας αυλής εξαιρετικά πολιτισμένης, που διαβαίνουν ανέμελα μέσα από ανθισμένα παρτέρια.

Οι Μινώες γυναίκες, απεναντίας, ασχολούνται πολύ με τη μόδα. Θάπρεπε να υπάρχουν εδώ σπουδαία εργαστήρια υψηλής ραπτικής, για να βγαίνουν αυτές οι θαυμάσιες τουαλέτες που βλέπουμε στις ζωγραφίες και στα ειδώλια. Οι φραμπαλάδες είναι πολύ της μόδας στη Μινωϊκή αυλή, καθώς και οι κορσέδες που σφίγγουν τις λυγρές μέσες. Οι φούστες μακριές, φορτωμένες κεντήματα και στολίδια, κατεβαίνουν ως κάτω. Επίσης η κόμμωση είναι μια υπόθεση σπουδαία και περίπλοκη. Θα χρειαζόντανε πολλές ώρες τούτες οι αριστοκράτισσες για να κατσαρώσουν και να τακτοποιήσουν με τόση σοφία αυτές τις μπουκλές γύρω στο γοητευτικό πρόσωπο με τα πελώρια μάτια και τα βαμμένα χείλη. Από τη μέση κι επάνω η τουαλέτα συμπληρωνόταν με ένα κομπότατο μπολερό, που άφηνε γυμνά τα μπράτσα και μπροστά τα στήθη ελεύθερα, μα ολότελα ελεύθερα σε ένα ντεκολτέ πολύ πιο γενναϊόδωρο ακόμα και από αυτό που μας προσφέρουν στις διαφημιστικές τους φωτογραφίες, οι ωραίες του Χόλυγουντ.

Γενικά αισθάνεται κανένας εδώ μέσα το σπουδαίο ρόλο που έπαιξε η γυναίκα στο Μινωϊκό πολιτισμό. Από τις τοιχογραφίες αναδίδεται η αμέριμη και επιπόλαιη ατμόσφαιρα μιας κοσμικότητας περίκομψης, μιας αυλικής κοσμικότητας. Ένα πλήθος ωραίες νεαρές κυρίες συνωστιζονται σ' αυτές τις ζωγραφίες. Είναι φανερό πως πρόκειται για κάποιο θέαμα πολύ ενδιαφέρον. Καμιά γιορτή με ακροβάτες, με θεατρίνους, με "ταυροκαθαφίες", όπως έλεγαν τις αναίμακτες εκείνες ταυρομαχίες τους. Αυτές οι νέες κοπέλες, οι περίτεχνα τουαλετιασμένες, είναι κοκέτες και κομπές, είναι γοητευτικές και φλύαρες. Τις βλέπεις, τις ακούς σχεδόν να ψιθυρίζουν χαμογελώντας πονηρά για κουτσομπολιά της αυλής.

Είναι όλες πρόσχαρες, θορυβούν στις διακεκριμένες θέσεις, όπως γίνεται σε μια κοσμική πρεμιέρα και στο βάθος είναι ένα πλήθος μορφές που κινούνται χαραγμένες αυτές συμβολικά με λίγες γραμμές. Όλα αυτά δείχνουν ύπαιθρο, ανοιχτωσιά, ευμάρεια και πάστρα. Ο Μινωϊκός πολιτισμός είναι ένας πολιτισμός πλυμένων, καθαρών ανθρώπων. Υπάρχουν εδώ μπανιέρες, υπάρχουν αποχωρητήρια και αποχετεύσεις νερών και σοφή διάταξη αερισμού και φωτισμού, που και σήμερα ακόμα μπορεί να δώσει μαθήματα στους τεχνικούς του οικοδομικού κομφόρ.

Είναι οι Βερσάγιες του Μινωϊκού Κράτους τούτο το παλάτι της Κνωσσού. Αλλά Βερσάγιες πλυμένων ανθρώπων. Ο πολιτισμός των κυριών αυτών έφθανε ως μέσα στο κορμί, ως τη μυστική τουαλέτα της γυναίκας. Και αυτό γινότανε χιλιάδες χρόνια πριν από τις Βερσάγιες της Γαλλικής Αυτοκρατορίας, που δεν είχαν χώρους ατομικής καθαριότητας, που οι κυρίες της τιμής έτρεχαν μέσα στις ισκιάδες και πίσω από τους θάμνους σε ώρα ανάγκης, και μέσα στις πουδραρισμένες κομώσεις τους έβραζε η ψείρα και η κόνιδα, και για να μην καταστρέψουν την οντουλασιόν τους, είχαν ένα είδος ειδικές ξύστρες για να ξύνονται όταν τα ζώφια τις παραενοχλούσαν. Ο πολιτισμός των Μινώων έχει έντονη την ατμόσφαιρα της χαράς και του θηλυκού πνεύματος.

Η τέχνη αυτή είναι λεπτουργική. Φθάνει σε αξεπέραστα κατορθώματα μινιατούρας, και σε συνθέσεις φυσιολατρικές μιας χάρης που δε χορταίνεις να την απολαμβάνεις. Τα αγγεία τα

Μινωϊκά με τις θαλασσινές παραστάσεις, τα φτερωτά ψάρια που πετούν στις τοιχογραφίες ανάμεσα σε κυματίζοντα νερολούλουδα , εκείνες οι ιστορισμένες χρυσές κούπες, εκείνη η αίγαγρος με τα δύο μικρά της αγριοκάτσικα, που το ένα βυζαίνει το μαστάρι, στην έξοχη φαγεντιανή πλάκα της Κνωσσού, εκείνες οι άπειρες, οι αμίμητες δαχτυλιδόπετρες, όλα αυτά διατηρούν το διακοσμητικό πνεύμα ενός θηλυκού, ενός μητριαρχικού πολιτισμού.

Απομένουμε ξαφνιασμένοι μπροστά στο θαύμα αυτό, που μας αποκαλύπτει πως ο Μυκηναϊκός πολιτισμός δεν είναι παρά ένα παρακλάδι του Μινωϊκού πολιτισμού, που όταν οι Έλληνες τον κατέλυσαν και υπόταξαν το λαό που τον γέννησε, υποτάχτηκαν κατόπι και αυτοί στην ακαταμάχητη δύναμή του, όπως κατόπι οι Ρωμαίοι καταχτητές υποτάχτηκαν στον νικημένον ελληνικό πολιτισμό".

(Στρατής Μυριβήλης: "Απ' την Ελλάδα")